

Şuşa eşqi

...Anna Karenina nə qədər etsə də, diqqətini toplayıb başladığı kitabı oxuya bilmir. Çünki aşıqdır, fikri-zikri Vronskinin yanında... Zavallı Anna! Eşqi bu dərinlikdə duyub kitab oxuya biləcəyini düşünən zavallı Anna! Şuşadan geri qayıdarkən avtobusda sayğıdəyər redaktor "Qobustan" jurnalı üçün təəssürat yazısı yazmağımı istəyəndə "Anna Karenina" romanının bu səhnəsini xatırladım. Necə ki, Anna qatarda başladığı kitabı oxuya bilmirdi, mən də Şuşa haqqında nə yazacağımı bilmirdim. Bircə onu bilirəm ki, bu yazıya başlayanda öz-özümə dedim ki, zavallı Ramil, sözləri cümləyə, cümlələri abzalara, abzaları səhifələrə necə çevirəcəksən?! Şəhəri bir yağmurun qəfil yaxalaması kimi Şuşa sevdası səni bir anda yaxaladı və sənin indi bütün fikrin-zikrin eşqidir, necə yazacaqsan? Bu səbəblə buna yazmaq yox, yazmağa cəhd deyəcəyəm və hissini özü kimi qarışıq bir ovqat yazısı olacağını bilərək, üslub uyğunsuzluğunu, sözün yerinə düşməməsi hallarını da indidən gözə alaraq başlayıram.

Qulaq asın: evdə Şuşaya gedəcəyimi biləndə bir də gördüm ki, köhnə fotoşəkillər səliqəylə önümə yığıldı, xatirələr yenidən gün işığına çıxdı. Evdəkilər hara necə gedəcəyimi dedikcə, içimdə öz-özümə təkrarlayırdım. Yuxarı Gövhər ağa məscidindən biraz aşağıdakı küçə məni texnikumun binasına aparacaq, binanın arxasında atamın qaldığı tələbə yataqxanası var, onun qarşısında rəsm qalereyası, anam oradakı evlərin birində qalıb, evə gədən yol sol tərəfdəndir, texnikumun binasının önündə kiçik futbol meydançası da var, oradan sağa düz aşağı düşəndə Vaqifin məqbərəsidir, ondan da biraz aşağıda Cıdır düzü... Nə edəcəyimə dair təlimatları eşidirdim,

çoxlu şəkillər və videolar çəkməliydim. Dəfələrlə eşitdiyim sözlərə bir də yenidən qulaq asdım, mənə hamıya "yaxşı" deməkdən başqa bir söz qalmadı...

Gecə gözüme yuxu getmədi, özümə təskinlik verdim ki, yolda biraz yuxumu alaram, yenə ala bilmədim. "Şuşaya getmək" ifadəsinin həyəcanı yuxunu öldürdü. Əgər bütün tanrıların belə ən sonda təslim olduğu yuxu Allahı Hipnoz vardsa və haradasa bir yerdən mənə baxırdısa, yəqin ki, hiddətlənmişdi...

Uzun ayrılıqdan, həsrətdən sonrakı vüsəlin, qovuşmanın həyəcanı bürüdü məni. Bir dəqiqədəki altmış saniyənin varlığı dözülməz bir gerçəkliyə çevrildi. Saniyələr dəqiqə olurdu, dəqiqələr saat, saatlar bir neçə sətərə çevrilirdi. Uzun incə bu yoldan tez-tez soruşurdum: nə qədər qaldı, de mənə, nə qədər?

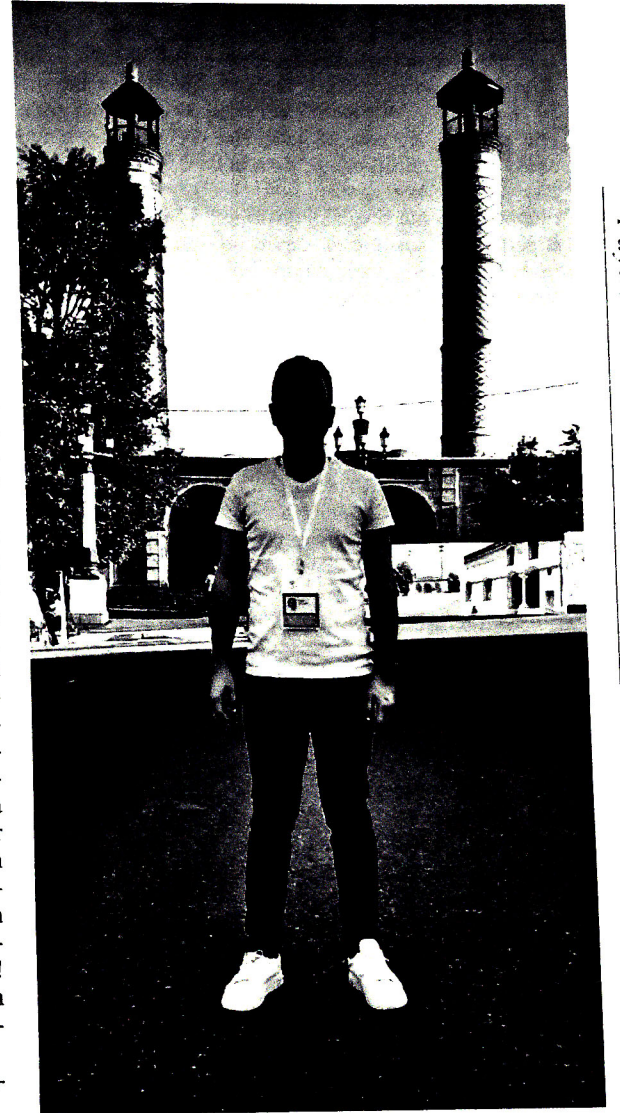
Yol boyunca evlərə, adamlara, kimsəsiz boz çöllərə, atlara baxsam da, daha öncə gəldiyim Füzuli şəhərinin yoxluğuna baxa bilmədim. Yolda ilk dəfədir ki, gözlərimi yumurdum. Onsuz yetəri qədər incimişdim, yaranı yeniləməyə gərək görmürdüm. Gözlərimi yumsam da, daha öncə gördüyüm virənəlik gözümün önündən çəkilirdi. İndi bura bir xatirə, bir ruhlar şəhəridir. Kimin yadında nə qalıbsa, kim burada nə yaşayıbsa, Füzuli odur. İndi bura Füzuli deyirik, amma bura Füzulidirmi, İlahi? Bu şəhər həmənkə deyil. İnsanın evini tapması üçün belə nişanələr yoxa çıxıb. Bu şəhərin canından evləri, küçələri bir-bir söküblər. Küçə-küçə, ev-ev, ağac-ağac öldürüblər bu şəhəri! Evsiz, küçəsiz, kimsəsiz bir boşluğa çeviriblər. Görəsən keçdik? Açım gözlərimi? Nə fayda, onsuz gözümü yumsam da, açıqdır, hafizəmdə ilişib qalanlar rahatlıq vermir. Bu şəhərə ilk dəfə gəldiyim dos-

tumun səsi qulağımda cingildəyir. Şəhərin əvvəlki halını onun mənə danışdığı səsiylə xəyali bir şəkildə canlandırmaq istəyirəm, alınmır, olmur. Küçələri yerinə düz qoya bilmirəm, evləri yerinə yerləşdirə bilmirəm, alınmır, olmur. Dostuma demək istəyirəm ki, sözünü mənə demə, çıx Qaraköpək təpəsinə de, oradan biraz o tərəfi Ərgünəşdir, bax oradan da biraz o tərəfi aləmlərin rəbbidir, onun qulağına de, hər şeyi biləndən soruş itkin uşaqlığına, bir gecədə böyüməyin ağrısını ona danış...

Şuşayla ilk dəfə göz-gözə gələndə qərribə bir şəkildə içimdəki sakitliyə təəccübləndim. Şuşa məndə ilk dəfə gəlirmişəm duyğusu yaratmadı. Uzun müddət düşündüm ki, görəsən, səbəb şəhəri az qala fotoşəkillərdən, videolentlərdən sevdiyim bir şey kimi əzbərlədiyim üçün mü belə oldu, yoxsa bu genetik yaddaşla bağlı idi?! Əgər bu gün varamsa, bunu Şuşaya - valideynlərimin ilk dəfə bu şəhərdə tanış olmasına borcluyam. Hələ doğumumun iyirmi yeddi il səkkizinci ayında yenidən doğulacağım-dan xəbərsiz şəkildə şəhərə daxil oldum...

Şüşəsiz pəncərələr, dağılmış binalar, kimsəsiz evlər içimdə bir buruqluq yaradır. Tarixi abidələrə baxa-baxa zaman haqqında, keçmiş haqqında düşünürəm. Xan qızı Nətvənin bulağından su içirəm həsrətin susuzluğunu yatışdırmaq üçün...Yol boyunca böyütkən yeyirəm... Çörəkçidən çörək alıram... Elə bilirəm bundan şirin su içməmişəm, bundan ləziz böyütkən dadmamışam, bundan bərkətli çörək yeməmişəm. Sevdanın rəngindənmi belə gəlir mənə, yoxsa elə bu həqiqətdirmi? Bilmi-rəm, bilmədim, bilməyəcəm, bilmək də istəmirəm! Hamı və hər şey gözümə fərqli görünür, səslər qulağıma qərribə gəlir, qoxunu fərqli duyuram, toxunduğum hər şeyi əllərim fərqli qavrayır. Sanki hər şey həm var, həm də yoxdur! Var, amma bilinən kimi deyil, ağac ağac deyil, yol yol deyil, bulud bulud deyil. Hər şeylə yenidən tanış oluram, salam ağac, salam yol, salam bulud! Əley-kümə salam, canım adamlar! Mən, Ramil! Şad oldum! Elə bil əllərim, qulaqlarım, gözlərim, burnum yenidən doğulub, elə bil hələ indi dərk edirəm - səsi, rəngi, qoxunu...

Rastlaşdığım bütün hərbiçilərin yerində, baxışların-

dakı qüruru duyuram. Bu, xoşuma gəlir. Hamının gözünün ulduz kimi parladığını görürəm. Bu, xoşuma gəlir. Küçələrdə şən, məsud uşaqları görürəm. Bu, xoşuma gəlir. Kölgəyə çəkilməmiş itlər görürəm. Bu, xoşuma gəlir. Hər şey, hər şey xoşuma gəlir. Hər şeyin hər şeylə arasında bir bağ görürəm, heç nə artıqlıq duyğusu yaratmır. Hər yerdən sevgi qoxusu gəlir, hər şey sevgilə ifadə olunub. Təbiətin sevgisini duyuram. Ağacların dodaqları yarpaqlar "xoş gəldim" deyir, bilirəm. Yollar ayaqlarımla söhbətləşir, biraz onların söhbətinə qulaq asıram, biraz ətrafdakı adamların söhbətlərinə, "gülümsə" deyirəm özümə, gülümsəyirəm ağaca, yola, insanlara, binalara, ara-sıra yanımdan ötüb keçən köpəklərə!

Şuşada ilk gündən soruşduğum və tapmaq istədiyim bir yer vardı - anamla atamın təhsil aldığı texnikum. Çox təsadüfən texnikum qarşına çıxanda, şəkildən əzbərimə köçürdüyüm binanın o olduğuna bir daha əmin olmaq üçün cibimdən şəkli çıxarıb bir də baxdım. Bir an inana bilmədim. Pəncərələri, mərtəbələri saydım, yaxınlığında yerləşən rəsm qalereyasının sütunlarını saydım - oraydı! Ağlım kəsəndən gəlmək istədiyim yeri tapmışdım. Uşaq kimi sevindim. O sevinclə də uçuq binanın içərisinə daxil oldum. Birdən içimi bir hüzn bürüdü. Burada oxuyarkən mənim indiki yaşımdan yeddi-səkkiz yaş kiçik olan valideynlərimi düşündüm. Görəsən, onlar ilk dəfə o texnikumun hansı otağında, həyətinin harasında görmüşdülər bir-birlərini? Atam nə vaxt anlamışdı ona aşiq olduğunu? Bu iki gənc bu koridorlardan keçərkən, pilləkənləri çıxarkən hansı xəyal, hansı arzu ilə yaşayırmış? İndi mənə uçuşmuş bir bina kimi görünən bu otaqlarda onlar nə yaşamışdılar? Burada olsaydılar əvvəl bu, elə deyildi, bu, beləydi deyərildirmi? Min bir sual vardı içimdə... Birdən divarların yaddaşında saxladığı gənclərin gülüş səslerini eşitdim, alt-üst oldum... Sınıf otaqlarının dağıntıq masaları, stulları hafizəmdəki şəkillərlə üst-üstə düşmürdü. Görəsən, bu otaq nə olub, bəs o, o birisi? Çəkilən şəkillər hansı otaqdandır? Bilmirəm. Kaş ki, şəkəke olaydı anama zəng edərdim...

Demək, "Ramil" olaraq adlandırılan bir vücudum və adını hələ də bilmədiyim bir ruhum varsa, bu məktəbə

göredir. Doğumuma səbəb burada iyirmili yaşlarındakı iki gənc aşiqin eşqidir. Varlığımın özülü bu şəhərdə yaşanan eşqdən doğub. Onun üçün maraqlıdı mənə - o ilk qarşılaşma harada olub? Hər şey öz real və romantik qatlarıyla açılır önümdə...

Hələ binaya girərkən yerlərə dağılan valları, Bethovenin, Motsartın şəkillərini görəndə təəccüblənmişdim. Otaqların demək olar hamısında piano görmək təəccübümü biraz da artırdı. Çox güman ki, işğaldan sonra bu bina musiqi məktəbi kimi istifadə olunmuşdu. Birdən divarların yaddaşına hopmuş anamla atamın gözlerini gördüm, başım fırlandı, tək olsaydım çoxdan yerə çöküb hönkür-hönkür ağlamışdım, tək deyildim və iyirmi yeddi illik toplumsal yetişdirilmə şəklim kişi kimi möhkəm olmağımı deyirdi. Pianoda divardan mənə baxan gözler üçün "Şuşanın dağları"ni ifa etdim. Bilirdim, uzun müddətdir bu divarların qulaqları Azərbaycan dilində sözlər eşitməmişdi, Azərbaycan musiqisini dinləməmişdi. Piano ifa edəndən sonra mənə elə gəldi ki, divardakı gözler çəkildi, divarlardakı həsrət azad quşlartək uçub getdilər...

Həyatımda ilk dəfəydi ki, sevgini küçə-küçə, məhəllə-məhəllə, ev-ev duyurdum. Bu nə eşq idi, bu nə aşiqlik idi, bu nə sevdə idi belə? Sevdalandım, vuruldum, sevdim! Dəyərmis! Şuşanı yüz il də gözləməyə, onun üçün can almağa, can verməyə! Ayaqlarım hanı, İlahi? Niyə yerə dəymir? Bu nə sirdir, Xudavəndi-ələm? Kəşfi-əsrarı mümkündürmü? Yuxumu, rəyamı yaşadığım? Bilmirəm, bilmədim, bilməyəcəm, bilmək də istəməzdim! Səninlə sözlərsiz anlaşımaq necə də gözəldir! Yaxşı ki, aramızdakı sükutu sözlə kirlətməyə gerek qalmır. Yaxşı ki, gözlərimizə baxıb anlaşıla bilirik...

Söz demişkən, Şuşaya səfərimizin qayəsində sözlün, şeirin dayanması da ayrıca bir zövqdür. Bir ədəbiyyat adamı olaraq Vaqif Poeziya Günlərinin yenidən bərpa edilməsi və bu tədbirdə iştirak etmək qürur vericidir. Bir neçə ay öncə Şuşada keçirilən "Xarıbülül" festivalı ilə səsimiz, Vaqif Poeziya Günləri ilə isə sözlümüz yenidən Qarabağa qayıtdı. Bu ilin yanvar ayında cənab Prezidentin Şuşaya ilk səfəri zamanı Natəvanın, Bülbü-

lün, Üzeyirin heykəllərinin aid olduğu yerə qayıtması, avqust səfərində Vaqifin məqbərəsinin, Xalçaçılıq Qalereyasının, Bülbülün ev-muzeyin açılışında iştirak etməsi Qarabağa mədəniyyətimizin qaytarılması, bizim Şuşaya mədəniyyəti qaytardığımızı göstərən önəmli rəmzlərdir.

Cıdır düzündə dibi görünməyən uçuruma baxdıqca adama elə gəlir ki, özünü atsa, birdən qanadları çıxacaq və uçacaq! Qayaların dibinə qədər düşürlər adamlar. Sanki ölüm deyər bir şey yoxdur, olmayıb, olmayacaq. Hamı rahatdı, nə etsələr də, hər şey yaxşıqla bitəcək. Üzlərdə məğlubluq, əziklik duyğusu yoxdur. Üzlər güllür, gözlər güllür...

Geri qayıdanda dostlardan biri feysbukda şəhərdən doymadığını yazır. Üreyimdə deyirəm ki, gerek başqa cür yazaydı. Məsələn belə: gözəl şəhərlər də həqiqi sevdalar kimidir, heç vaxt özlərini tükətmirlər!

Bu uzun yazının sonunda diqqətini heç cür toplayıb kitab oxuya bilməyən Anna Kareninanı və özünü yazıqla ifadə etmənin anlamını düşünürəm. Kaş ki, bir bağban olaydım və bunca uzun bir yazı yazmaq yerinə Şuşada bir gül əkəydim! Güllün sevdası arı-arı, adam-adam

gözəydi dünyanı. Şuşada əkdiyim birçə güllə deyər bileydim hər şeyi, olardımı? Bilmirəm, bilmədim, bilməyəcəm, bilmək də istəməzdim!

Şuşanın dağları, ondan biraz o yana buludlardır, biraz da ötəsi sənə, bilirəm! Nəzərin üstümdədir! Məni sevirsen, mən də səni və sənə ən yaxın olan bu şəhəri! Bu boyda eşqi canıma sən üfürməsen, səniz eşq də yoxdur, sevdə də, sevmək və sevilmək də!

Birçə onu bilirəm ki, sevdalandım!

Aşiqliyim hər halımdan bəlli!

Bir şəhərə duyulan eşq sərxoşluğu buymuş!

Gözlərimdə parıldayan ulduz bu qədərmi bəlli?!

Şuşa sevdası, Şuşa sevgisi, Şuşa eşqi üzümdən, gözümdən oxunur!

Varlıq səbəbim ol eşqi buldum, bəlkə də, ondandır, özümə qayıtdım, ruhən doğuldum! Hamının bu eşqi duymasına xəfficə gülümsəyir, öz-özümə deyirəm: "Bu nə sirdir, sirri-eşqin demədən bir kimsəyə, şəhrə düşmüş mən səni sevdim deyən avazələr..."

31 avqust-
8 sentyabr 2021

